

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Ekonomie

**JSOU EKONOMOVÉ PRO LEGALIZACI
TRHU S LIDSKÝMI ORGÁNY?**

bakalářská práce

Autor: Veronika Adámková

Vedoucí práce: Doc. Ing. Daniel Šťastný, Ph.D.

Rok: 2010

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Veronika Adámková

V Praze, dne 26. 4. 2010

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat Doc. Ing. Danu Šťastnému, Ph.D. za vedení mé práce, za jeho cenné rady a nápady.

Abstrakt

Cílem této práce je zmapovat názory ekonomů v oblasti trhu s lidskými orgány a zjistit, zda je možné tvrdit, že ekonomové jsou zastánci uvolnění regulace na tomto trhu. V první části práce vymezují způsob hodnocení názorů ekonomů a snažím se vypořádat s rozmanitostí názorů ekonomů a s problémy spojenými s interpretací jejich názorů. Druhá část obsahuje názory ekonomů podporující legalizaci trhu s lidskými orgány. Ve třetí části jsou názory proti legalizaci tohoto trhu. V závěrečné části práce vyvozují ze dvou předchozích kapitol odpověď na otázku, zda jsou ekonomové pro legalizaci trhu s lidskými orgány.

Abstract

The aim of this work is to explore opinions of economists about the human organs market and to find out if it is possible to say, that economists are protagonists of deregulation of this market. In the first part of my work I'm establishing methods of evaluation of economic opinions and I'm trying to deal with the diversity of opinions of economists and with the problems that are connected with interpretation of their opinions. The second part contains opinions of economists that are supporting legalization of the human organs market. The third part contains opinions against legalization of this market. Finally in the last part of my work I deduce the answer to the question, whether economists are protagonists of legalization of human organs market.

Klíčová slova:

Trh s lidskými orgány, legalizace, deregulace, názory ekonomů, průzkum literatury

Key words:

Human organs market, legalization, deregulation, opinions of economists, literature survey

JEL klasifikace:

D 64, I 11, I 38, K 11

Obsah

Úvod	8
1 Metodologie zjišťování názorů	9
1.1 Způsoby zjišťování názorů	9
1.1.1 Odpovědi zjištěné pomocí přímého dotazování.....	10
1.2 Výběr článků	11
1.3 Třídění názorů.....	11
1.4 Vyhodnocení.....	12
1.4.1 Skupina A – Otázka legalizace	13
1.4.2 Skupina B – Informace získané nad rámec položené otázky	13
2 Názory podporující legalizaci trhu s lidskými orgány	14
2.1 Kritika současného systému	15
2.1.1 Kritika systému vyjadřování souhlasu s dárcovstvím	15
2.1.2 Zákaz prodeje lidských orgánů jako cenový strop	16
2.1.3 Ostatní chyby systému	17
2.2 Finanční podněty k dárcovství orgánů	18
2.2.2 Cena lidského orgánu	21
2.2.3 Kombinovaný systém	22
2.2.4 Finanční podněty a dárcovství z altruismu	23
3 Názory proti legalizaci trhu s lidskými orgány	24
3.1 Upozornění na problematiku uvolnění trhu s lidskými orgány	24
3.2 Legalizace trhu s lidskými orgány jako nevhodná věc	25
3.3 Alternativy trhu s lidskými orgány.....	26
4 Vyhodnocení názorů.....	27
4.1 Otázka legalizace – Tabulka A	28
4.1.1 Vyhodnocení míry souhlasu	29
4.1.2 Vyhodnocení podle procentuálního vyjádření	29
4.2 Informace získané nad rámec položené otázky - Tabulky B ₁ a B ₂	31

4.2.1	Vyhodnocení kritiky současného systému	31
4.2.2	Přehled přínosů článků k tématu problematiky trhu s lidskými orgány.....	32
4.3	Shrnutí výsledků formou otázek.....	34
Závěr		35
Přehled literatury		36

Úvod

První úspěšná transplantace proběhla v 50. letech 20. století. Od té doby transplantační průmysl prošel obrovským technickým rozvojem, co se však ale nezlepšilo, je nabídka lidských orgánů. Na trhu lidských orgánů tak existuje obrovská mezera mezi nabídkou a poptávkou. Jedním z možných řešení tohoto problému je umožnění prodeje lidských orgánů, čili legalizace trhu s lidskými orgány. Ekonomové většinou považují deregulace trhů za správné, platí to však i o trhu s lidskými orgány? V této práci se tedy snažím získat odpověď na otázku, zda jsou ekonomové pro legalizaci trhu s lidskými orgány. Názory ekonomů budou načerpány z jejich odborných článků, tato práce je tedy průzkumem literatury věnující se tématu trhu s lidskými orgány.

První kapitola obsahuje vysvětlení, proč byl k získání názorů ekonomů vybrán průzkum literatury. Jsou zde uvedeny studie, které odpověď na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány, zjistily alternativním způsobem – přímým dotazováním. Dále první kapitola obsahuje zdůvodnění výběru článků použitých v tomto průzkumu a nástin způsobu, kterým budou názory ekonomů vyhodnoceny.

Druhá a třetí kapitola se věnují již samotným názorům ekonomů, které byly vybrány ze zkoumané literatury. Názory, podporující legalizaci tohoto trhu, jsou společně s kritikou současného systému poskytování orgánů shrnuty v druhé kapitole. Třetí kapitola pak popisuje názory ekonomů, kteří legalizaci trhu lidských orgánů nepodporují. Rovněž jsou zde uvedeny i některé alternativní návrhy řešení nedostatku dárců lidských orgánů.

Poslední čtvrtá kapitola se zabývá již samotným vyhodnocením názorů, které přináší odpověď na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány. Průzkum literatury umožnil získání poměrně velkého množství informací o problematice trhu s lidskými orgány, jejichž přehled je taktéž předmětem poslední kapitoly.

1 Metodologie zjišťování názorů

Cílem této práce je nalézt odpověď na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány¹. Na tuto otázku odpovím po studiu názorů ekonomů, které budu čerpat z odborných prací zabývajících se přímo problematikou tohoto trhu, ale i z prací, které se této problematice dotýkají pouze okrajově. Jedná se tedy o průzkum literatury týkající se trhu s lidskými orgány. V této kapitole objasním, proč byl zvolen právě tento způsob zjišťování názorů a také se pokusím nastínit způsob, kterým budu názory ekonomů hodnotit.

1.1 Způsoby zjišťování názorů

Aby bylo možné odpovědět na otázku, zda jsou ekonomové zastánci trhu s lidskými orgány, je nejprve třeba zjistit, jaké jsou jejich názory na tuto problematiku. Pro zjištění relevantní odpovědi je potřeba získat názory ekonomů objektivním a nestranným způsobem. Názory ekonomů na téma legalizace trhu s lidskými orgány by se pak daly získat celkem dvěma způsoby.

Prvním způsobem je přímé dotazování, kde respondenti své názory explicitně vyjádří. V případě otázky, zda jsou pro legalizaci trhu s lidskými orgány, by respondenti mohli míru souhlasu vyjádřit například na číselné stupnici. Výhodou tohoto systému zjišťování je získání relativně přesné odpovědi na otázku, která je respondentům položena. Má to však i své nevýhody a to především ve výběru respondentů. Otázka by byla položena ekonomům jako celé skupině, což nezaručuje přesný a objektivní výsledek. Někteří ekonomové se totiž problematice trhu s lidskými orgány vůbec nevěnují a získání jejich názoru by mohlo výsledek studie zkreslit. Dalším problémem je fakt, že otázka položená respondentům je příliš jednoduchá na to, aby obsáhla jednotlivé nuance daného tématu (Whaples 2009, 338).

Druhý způsob zjišťování názorů – průzkum literatury, se jeví jako vhodnější pro problematiku trhu s lidskými orgány. Na rozdíl od přímého dotazování, které přinese odpověď pouze na položenou otázku, obsáhne i širokou problematiku související s počáteční otázkou. Nevýhodou však je, že odpověď na položenou otázku z průzkumu literatury většinou nezískáme přímo a abychom se odpovědi dobrali, je potřeba názory roztřídit a interpretovat.

Průzkum literatury používá ve své práci například Ziliak a McCloskey (Ziliak and McCloskey 2004), Klein společně s DiCola (Klein and DiCola 2004) a Svorný (Svorný 2004). Ziliak a McCloskey články hodnotili podle předem stanovených otázek, přičemž u každé otázky byl procentuálně vyjádřen počet článků vyjadřujících se k otázce kladně (Ziliak and McCloskey 2004, 338, 341). Svorný

¹ Legalizací trhu s lidskými orgány mám v případě této práce na mysli povolení transakcí mezi dárci a příjemci orgánů, respektive umožnění finančních motivací k dárcovství.

se ve své práci snaží zjistit, zda ekonomové souhlasí s licencemi, které jsou udělovány lékařům, na rozdíl od předchozích dvou autorů však názory vypisuje u každého článku zvlášť (Svorný 2004). Názory ekonomů na legalizaci trhu s lidskými orgány budou v této práci zpracovány obdobným způsobem.

1.1.1 Odpovědi zjištěné pomocí přímého dotazování

Odpověď na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány, se někteří autoři snažili nalézt právě pomocí přímého dotazování.

Například Ricketts and Shoesmith provedli studii (Ricketts and Shoesmith 1992), ve které se na názorech britských ekonomů snažili zjistit, zda je základ jejich názorů pozitivní, či normativní. Ekonomové zde měli vyjádřit souhlas či nesouhlas s určitými stanovisky. Jedním z těchto stanovisek byl předpoklad, že uvolnění trhu s lidskými orgány by bylo ekonomicky efektivní. Respondenti svůj názor (souhlas s tímto stanoviskem) měli vyjádřit na škále od 2 (silně souhlasím) do -2 (silně nesouhlasím). Průměrný názor vyšel -0,1, což znamená, že ekonomové s tímto stanoviskem spíše nesouhlasili (Ricketts and Shoesmith 1992, 214).

Další průzkum provedl ve své práci Whaples, který respondentům položil otázku, zda by USA mělo povolit platby dárcům orgánů a jejich rodinám. Respondenti vyjadřovali míru svého souhlasu na stupnici od 1 (silný nesouhlas) do 5 (silný souhlas). Průměrná odpověď míry souhlasu představovala číslo 3,75, což je možné interpretovat spíše jako souhlas. Souhlas byl v tomto případě vyjádřen i procentuálně. Zatímco souhlas vyjádřilo 70,3 % respondentů, pouze 15,6 % bylo proti (Whaples 2009, 341).

	Silný nesouhlas	Nesouhlas	Neutrální	Souhlas	Silný souhlas	Průměr
	1	2	3	4	5	
USA by měly povolit platby dárcům orgánů a jejich rodinám	4,7%	10,9%	14,1%	45,3%	25%	3,75

Zdroj: (Whaples 2009, 341)

Ačkoli podstata položených otázek byla ve své podstatě stejná a respondenti byli v obou případech ekonomové, uvedené studie došly k rozdílným závěrům. Odlišný výsledek mohl být způsoben jednak rozdílnou formulací otázky, ale současně i výběrem respondentů, protože, jak již bylo řečeno, ne všichni ekonomové se problematice obchodu s lidskými orgány věnují.

1.2 Výběr článků

Za způsob, jak získat názory ekonomů na problematiku legalizace trhu s lidskými orgány, byl tedy zvolen průzkum odborné literatury. Cílem tohoto průzkumu je načerpat a následně vyhodnotit názory ekonomů z odborných prací publikovaných v ekonomických časopisech.

Pro zachování objektivity je především důležité věnovat pozornost výběru těchto článků. Zdrojem většiny časopisů použitých v této práci je JSTOR² - zdroj, ze kterého bylo vybráno pět časopisů obsahujících články, které se týkají problematiky trhu s lidskými orgány. Z těchto časopisů jsem se pak snažila vybrat všechny články na téma trhu s lidskými orgány. Z JSTORu je těchto článků celkem jedenáct. Zbylých osm článků pak bylo vybráno obdobným způsobem z dalších ekonomických časopisů, či časopisů, které se mimo jiné věnují i ekonomii, ale nejsou dostupné na JSTORu. Články jsou děleny do dvou skupin pro větší objektivitu výzkumu podle toho, zda jsou z časopisů dostupných na JSTORu, či z ostatních periodik. Konkrétně se pak jedná o tyto časopisy:

JSTOR:

- Journal of Economic Perspectives
- The American Economic Review
- Journal of Economic Literature
- Southern Economic Journal
- Journal of Legal Studies

Ostatní:

- Contemporary Economic Policy
- The Independent Review
- Journal of Health Economics

1.3 Třídění názorů

Určení kritérií, podle kterých budu názory ekonomů hodnotit, je nezbytné pro nalezení odpovědi, zda jsou ekonomové pro legalizaci trhu s lidskými orgány. V praxi se totiž setkáváme s nepřeberným množstvím různých ekonomických názorů, které je potřeba určitým způsobem vytřídit. Články zkoumané v této práci se na problematiku trhu lidských orgánů dívají odlišným způsobem. Některé spolu s názorem na legalizaci tohoto trhu poskytují i konstruktivní kritiku současného systému a podávají různé návrhy fungování systému, jiné se tématu legalizace trhu lidských orgánů věnují pouze okrajově. Souhlas s legalizací trhu s lidskými orgány je také vyjadřován

² JSTOR je on-line systém archivující akademické časopisy.

odlišně, a proto je potřeba stanovit výše uvedená kritéria pro rozřídění rozmanitých názorů ze zkoumaných článků, aby přinesla odpověď na položenou otázku.

Jelikož na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizaci trhu s lidskými orgány, nepůjde odpovědět zcela jednoznačně, je do kritérií hodnocení názorů ekonomů potřeba zařadit míru jejich souhlasu s legalizací tohoto trhu. Ekonomové s legalizací trhu s lidskými orgány mohou souhlasit zcela bez výhrad, mohou ke svému souhlasu doplnit ještě další způsob řešení, mohou souhlasit s výhradami, či zcela nesouhlasit. Důležitým aspektem je také skutečnost, zda ekonomové ve svých člancích uvádějí kritiku současného systému nebo nikoli. Kritikou mám v tomto případě na mysli to, zda ekonomové nacházejí na současném systému poskytování lidských orgánů nějakou konkrétní chybu jeho fungování. Kritéria, zařazena ve výsledném přehledu názorů, můžeme (pro větší přehlednost) rozdělit do dvou skupin:

Skupina A – Otázka legalizace:

- Názory pro legalizaci trhu s lidskými orgány
- Názory pro legalizaci trhu s lidskými orgány s výhradami
- Názory spíše proti legalizaci trhu s lidskými orgány
- Názory proti legalizaci trhu s lidskými orgány

Skupina B – Informace získané nad rámec položené otázky:

- Kritika současného systému poskytování orgánů
 - Vyjadřování souhlasu s dárcovstvím
 - Cenová regulace
 - Ostatní chyby současného systému
- Přínosy k tématu problematiky trhu s lidskými orgány

1.4 Vyhodnocení

Závěrečná část práce se již bude zabývat samotnou odpovědí na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány či nikoliv. Podle uvedených kritérií názory ekonomů rozřídím a pro konečný výsledek bude důležitá četnost konkrétního názoru.

Kritéria budou při vyhodnocování rozdělena do dvou skupin. První skupinou kritérií bude vyjádření souhlasu ekonomů s legalizací trhu s lidskými orgány – skupina A. Druhou, skupinu B, pak budou tvořit ostatní kritéria hodnocení, kam patří kritika současného systému poskytování lidských

orgánů³ a přínosy k problematice trhu s lidskými orgány. V rámci každé skupiny pak názory z článků budou rozděleny ještě podle toho, zda jsou z JSTORu či z jiných zdrojů. Výsledky získané z této studie budou na závěr shrnuty formou hypotetických otázek, na které budou články odpovídat, podobně jako v práci Ziliaka a McCloskey (Ziliak and McCloskey 2004).

1.4.1 Skupina A – Otázka legalizace

Analýza skupiny A odpoví na klíčovou otázku této práce – zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány. Názory popsané ve 2. a 3. kapitole budou zredukovány do stanovisek vyjadřujících míru souhlasu článků s legalizací trhu s lidskými orgány. Pro vyhodnocení míry souhlasu bude použit index souhlasu, podle kterého je míra souhlasu měřena na číselné stupnici (Fuller and Geide-Stevenson 2003, 370), která v tomto případě bude od 1 (perfektní souhlas – pro čistě tržní řešení) do 4 (úplný nesouhlas – proti tržnímu řešení). Míra souhlasu bude vypočítána jak pro obě skupiny článků zvlášť, tak i pro všechny články dohromady. Vyjádření míry souhlasu za všechny články dohromady pak přinese odpověď, do jaké míry lze ekonomy považovat za zastánce legalizace trhu s lidskými orgány.

1.4.2 Skupina B – Informace získané nad rámec položené otázky

Zvolená forma zjišťování názorů – průzkum literatury, jak již bylo řečeno, umožnil získat informace o problematice trhu s lidskými orgány navíc. Tyto informace jsou rozděleny do dvou skupin – kritika současného systému poskytování orgánů a přínosy⁴ článku k tématu problematiky trhu s lidskými orgány. Kritika současného systému bude procentuálně vyhodnocena dohromady pro všechny články, ale i pro obě skupiny článků zvlášť. Přehled přínosů článků k tématu problematiky trhu s lidskými orgány bude zařazen v závěru vyhodnocení názorů.

³ Kritika fungování současného systému je dále rozdělena na tři podskupiny.

⁴ Za přínosy k tématu problematiky trhu s lidskými orgány jsou v této práci považovány jednotlivé návrhy řešení nedostatku lidských orgánů, ale i upozornění na problémy, které se mohou v souvislosti s umožněním finančních transakcí mezi dárci a příjemci orgánů objevit.

2 Názory podporující legalizaci trhu s lidskými orgány

Na trhu lidských orgánů existuje obrovská mezera mezi poptávkou po orgánech a jejich nabídkou. Řešení nesrovnalostí na trzích je jedním z předmětů ekonomie, řešení nedostatku na trhu lidských orgánů tak není žádnou výjimkou. Jedním z navrhovaných způsobů, jak odstranit mezeru mezi poptávkou a nabídkou na tomto trhu, je jeho deregulace, čili v tomto případě legalizace obchodu s lidskými orgány. Tato kapitola obsahuje názory podporující legalizaci trhu s lidskými orgány z výše uvedených devatenácti článků z odborných ekonomických časopisů.

Problémem trhu s lidskými orgány je především nedostačující nabídka. Ta je tvořena jednak zemřelými dárci, ale také dárci živými (to ale pouze v případě, že to druh transplantovaného orgánu umožňuje, konkrétním příkladem je pak darování ledvin a jater). Mezera mezi poptávkou a nabídkou na trhu lidských orgánů je příčinou toho, že se lidé samotné transplantace mnohdy nedočkají, např. v USA v roce 2002 každý den zemřelo 18 lidí čekajících na transplantaci některého z orgánů (Abadie and Gay 2006, 600). Toto číslo však navíc nezahrnuje ty pacienty, jejichž stav se zhoršil natolik, že transplantace už nebyla možná (Epstein 2008, 4).

Nedostatek na trhu lidských orgánů v posledních letech rapidně vzrostl, což bylo způsobeno jednak vývojem kvality imunosupresivních léků⁵, dále dostupností transplantací, které jsou zajišťovány vládou. Přispělo k tomu také rozšíření dostupnosti dialýzy, díky které přežívá více potenciálních příjemců ledvin (Beard, Kaserman, and Saba 2006, 16). Zlepšení v transplantačních technologiích umožnilo lékařům zařadit na čekací listinu i pacienty, kteří předtím nebyli vhodnými kandidáty na transplantaci (Howard 2007, 25). Transplantace je tak díky tomu vhodným řešením pro větší množství pacientů než v minulosti, naproti tomu však dostatečně nevzrostla nabídka lidských orgánů.

Počet pacientů registrovaných na čekací listině v USA		
	Ledviny	Všechny orgány
31. 12. 1987	11 822	13 115
31. 12. 1988	13 943	16 026
31. 2. 1989	16 294	19 095
31. 12. 1990	17 883	21 914
31. 12. 1991	19 352	24 719
31. 12. 1992	22 376	29 415
31. 12. 1993	24 973	33 394
31. 7. 1994	26 077	35 476

Zdroj: (A. H. Barnett, Beard, and Kaserman 1996, 776)

⁵ Imunosupresivní léky zabraňují odmítnutí transplantovaného orgánu imunitním systémem.

Nedostatek na trhu lidských orgánů se začal značně zvětšovat na konci 80. a počátku 90. let (A. H. Barnett, Beard, and Kaserman 1996, 776).

Jednou z možných cest, jak zvýšit nabídku lidských orgánů a zkrátit tak čekací doby pacientů na transplantace, je umožnění peněžních plateb dárčům. Jinými slovy by se toto ekonomické řešení problému dalo nazvat legalizací trhu s lidskými orgány.

2.1 Kritika současného systému

Mnozí ekonomové zabývající se otázkou legalizace trhu s lidskými orgány nezůstávají pouze u popisu výhod, které by nový systém mohl přinést, ale přináší i kritiku systému současného. Kritika obsažená v této podkapitole je konkrétní kritikou fungování současného systému, nepatří sem názory, které poukazují na nedostatek na trhu lidských orgánů.

2.1.1 Kritika systému vyjadřování souhlasu s dárcovstvím

Někteří ekonomové kritizují již samotný systém vyjadřování souhlasu s případným dárcovstvím orgánů. Systém vyjadřování souhlasu ekonomové kritizují z různých úhlů, chyby nacházejí jak v poskytování souhlasu přímo od dárců, tak i od jejich rodiny.

Souhlas či nesouhlas s dárcovstvím je v USA vyjadřován ve chvíli, kdy nový řidič dostává řidičský průkaz⁶. Při této příležitosti má možnost podepsat prohlášení, že se stává potenciálním dárce orgánů. Wellington a Whitmire však upozorňují na fakt, že historicky tento systém nebyl schopen zajistit dostatečný počet orgánů od zemřelých dárců, aby se nabídka alespoň trochu přiblížila poptávce. Proto navrhuje v USA zavedení tzv. předpokládaného souhlasu tak, jak je tomu ve většině evropských zemí (Wellington and Whitmire 2007, 135).

Abadie a Gay upozorňují na nesoulad s preferencemi k dárcovství a vyjádřeným souhlasem na řidičském průkazu. Tito ekonomové, ačkoli nejsou pro zavedení trhu s lidskými orgány, podporují zavedení předpokládaného souhlasu s dárcovstvím lidských orgánů. Uvádějí, že ačkoli 85 % Američanů souhlasí s dárcovstvím orgánů a 69 % je ochotno darovat orgány po své smrti, souhlas na řidičském průkazu vyjádří pouhých 28 % (Abadie and Gay 2006, 601).

Se souhlasem k dárcovství zemřelých dárců je spojena problematika, která je ve stejné míře přítomná jak v USA, tak i v České republice. Jde o to, že když zemře člověk, od kterého je možné odebrat lidské orgány, stane se tak většinou náhle, což je vlastně i jednou z podmínek uskutečnění transplantací. Lékaři se pak ptají rodiny, zda souhlasí s odběrem orgánů od jejich zemřelého

⁶ Podstatnou část zemřelých dárců orgánů tvoří právě řidiči, kteří zemřou náhle při autonehodě.

příbuzného, prakticky ve stejnou chvíli, kdy se rodina o této smrti dozví. Není tedy příliš překvapivé, že to poslední, co chtějí příbuzní v tu chvíli řešit, je dárcovství orgánů jejich právě zemřelého blízkého. Proto se stává, že někteří v této emočně vypjaté chvíli v podstatě bez rozmyslu odmítnou dárcovství orgánů, které by jinému člověku zachránilo život. Abadie a Gay uvádějí, že počet odmítnutí je v současném systému stále velký, například v USA a Velké Británii odmítne dát souhlas k transplantaci přibližně 50 % rodin (Abadie and Gay 2006, 600).

Vyžadování souhlasu rodiny k dárcovství od zemřelých kritizuje i Beard, Kaserman a Saba. Ačkoli je zemřelý registrován jako potenciální dárce, souhlas rodiny se v praxi stále požaduje. Je tomu tak proto, že orgány zemřelého se stávají vlastnictvím rodiny a navzdory jakémukoli předchozímu rozhodnutí zemřelého se berou v potaz přání rodiny (Beard, Kaserman, and Saba 2004, 435).

Souhlas rodiny zemřelého dárce k odebrání jeho orgánů je tedy v současné době jednou ze zásadních determinant poskytování lidských orgánů a je velice důležité, aby žádost o tento souhlas byla provedena správně. Beard, Kaserman a Saba jsou přesvědčeni, že osoba, která žádá o souhlas rodiny k odebrání orgánů zemřelého, má tendenci a předpoklad ovlivnit výsledek tohoto jednání. Požadavek vlády, aby byly tyto žádosti prováděny, současně nezajišťuje, že jsou prováděny upřímně a humánně (Beard, Kaserman, and Saba 2006, 18).

2.1.2 Zákaz prodeje lidských orgánů jako cenový strop

Jedním z vysvětlení mezery mezi nabídkou a poptávkou na trzích obecně, je existence cenového stropu (cenového limitu). Zákaz prodeje lidských orgánů, který funguje ve většině zemí na světě, pak ekonomie interpretuje jako cenovou regulaci v podobě cenového stropu. Názory ekonomů podložené tímto faktem pak lze interpretovat jako názory podporující povolení určitých finančních transakcí mezi dárci a příjemci orgánů.

Příčinu nedostatku na trhu lidských orgánů vidí v cenovém stropu Barnett, Beard a Kaserman. Prodej lidských orgánů je ve většině zemí zakázán, ale orgány mohou být darovány. Proto je jejich cena v podstatě stanovena na nule, což způsobuje nedostatek na tomto trhu (A. H. Barnett, Beard, and Kaserman 1996, 765). Díky tomu mají nemocnice, které vstoupí do transplantačního programu ekonomickou rentu, cenový strop totiž snižuje množství nabízených orgánů a provedených transplantací (A. H. Barnett, Beard, and Kaserman 1996, 764).

Nedostatek na trhu lidských orgánů jako cenový limit (strop) tak vysvětluje i Epstein a Beard. V dnešní době je cena lidských orgánů stanovena na nule a poptávka je obrovská (Epstein 2008, 8). Tím, že je legální cena lidských orgánů stanovena na nule, není překvapením, že na tomto trhu existuje nedostatek (Beard, Kaserman, and Saba 2004, 433).

Právě cenový strop, pakliže je stanoven pod rovnovážnou cenou, je na trzích příčinou nadbytku poptávajících a nedostatku nabízejících. Z tohoto čistě ekonomického pohledu by se pak dlouhé čekací doby na transplantace, které mnozí pacienti nepřežijí, daly zkrátit, možná i úplně odbourat.

2.1.3 Ostatní chyby systému

Kromě kritiky vyjadřování souhlasu k dárcovství orgánů a kritiky cenové regulace na trhu lidských orgánů, upozorňují ekonomové i na ostatní chyby současného systému, které ke zmenšení mezery mezi poptávkou a nabídkou na tomto trhu jistě nepřispívají.

Například Beard, Kaserman a Saba vidí na současném systému poskytování orgánů problém především v systému dárcovství od zemřelých dárců, který již po dvě desetiletí nezvládl vyrovnat nabídku s poptávkou. Systém zprostředkování orgánů v USA však kritizují celkově, protože je složen z neziskových organizací, které jsou monopsonní a cena jejich vstupu, kterým jsou orgány určené k transplantaci, je nulová. Tento systém není nastaven tak, aby maximalizoval zprostředkování orgánů, podle Bearda a jeho spoluautorů by bylo těžké vymyslet systém, který by spolehlivěji zajišťoval nedostatek na trhu lidských orgánů (Beard, Kaserman, and Saba 2006, 14).

Další kritiku nacházíme u Epsteina, podle kterého altruismus, který stojí za dárcovstvím v současné době, není nic jiného než vzácné zboží. Samotné dárcovství z altruismu není schopné zajistit dostatečnou nabídku, která by se vyrovnala poptávce (Epstein 2008, 4). Dárcovství orgánů s sebou totiž nese poměrně velké náklady v podobě rizika transplantace (při transplantaci zemřou přibližně 3 dárce z 10 000) a celkového nepohodlí⁷, které s transplantací souvisí. Kdyby tyto transakce nesly dárce určité benefity, čekací listiny by rychle zmizely (Epstein 2008, 6).

Jiný problém, na který Epstein upozorňuje, je o tom, kdo z čekací listiny orgán obdrží. V současném systému rozhoduje doba, po kterou je pacient veden na čekací listině. Není to efektivní, protože recipient, který čeká na transplantaci nejdelší dobu a je tedy na prvním místě, po transplantaci získá v průměru méně kvalitních let života, než by získal recipient, který čeká kratší dobu. Řešením by pak bylo přímé darování (Epstein 2008, 28). Dárce by si tak sám mohl vybrat, komu svou ledvinu nebo štěp jater daruje. Někdy totiž mohou bližší osobní vztahy dárcovství podporovat více, než vztahy anonymní. Přímé darování také umožňuje dárce vybrat si zdravějšího příjemce, o kterém se předpokládá, že bude z transplantace profitovat více, než příjemce, který je na tom zdravotně hůře (Epstein 2008, 28).

⁷ Dárce musí například snášet bolest, strávit nějaký čas rekonvalescencí a podobně.

S odlišnou kritikou se setkáváme u Bearda, Kasermana a Saby. Ti kritizují snahy o snížení nedostatku orgánů pomocí snah o zvyšování vzdělání. V USA se totiž OPO (organ procurement organizations) snaží vyřešit problém nedostatku orgánů zvýšením výdajů na vzdělanost ohledně dárčovství orgánů. Vzdělávání by se mělo týkat jednak samotné veřejnosti, ale i lékařů a ostatního zdravotního personálu⁸. Je však velice nepravděpodobné, že by tyto vzdělávací snahy uspěly v odstranění nedostatku na tomto trhu (Beard, Kaserman, and Saba 2004, 436). Výdaje na vzdělání, které by vygenerovaly jeden další orgán k transplantaci, by totiž byly mnohem vyšší, než odhadnutá cena lidského orgánu, pokud by byl legalizován jejich prodej (Beard, Kaserman, and Saba 2004, 439).

V rámci současného systému existují různé snahy zvýšit nabídku lidských orgánů, jako již zmíněná snaha o vzdělávání veřejnosti a profesionálů, ale patří sem i využívání orgánů od dárců, které Howard označuje jako mezní. Termínem mezní dárce má na mysli potenciální dárce orgánů, které mají nižší předpokládanou kvalitu, například z důvodu infekce či stáří (Howard 2007, 27). Podle Howarda však žádná z těchto snah nemůže uspět v odstranění nedostatku na trhu lidských orgánů⁹ (Howard 2007, 29).

2.2 Finanční podněty k dárčovství orgánů

Ekonomové ve svých článcích nezůstávají pouze u vyjádření svých názorů na legalizaci trhu s lidskými orgány, ale snaží se i nastínit systém, který by současnou situaci zlepšil. Jedno mají tyto návrhy společné – finanční podněty k dárčovství. Různí se však názory na to, jak a komu by tyto platby měly být umožněny. Mohou být poskytovány živým dárcům, ale i rodinám nebo dědicům zemřelých dárců.

Legální zákaz prodeje lidských orgánů je příčinou nedostatku na tomto trhu, což by se podle Barnetta, Bearda a Kasermana mělo změnit (A. H. Barnett, Beard, and Kaserman 1996, 766). Cesty, které ve svých dalších článcích autoři navrhuji, mají jeden společný jmenovatel – volný trh s lidskými orgány.

Vzhledem k selhání snah současného systému zvýšit nabídku lidských orgánů považují Beard, Kaserman a Saba jako jediné možné řešení uvolnění trhu s lidskými orgány, díky kterému by se působením tržních sil vytvořila rovnovážná cena a nedostatek na tomto trhu by byl odstraněn (Beard, Kaserman, and Saba 2004, 440).

⁸ Zdravotníci by byli vzdělávání například v tom, jakým nejlepším způsobem jednat s rodinou zemřelého potenciálního dárce, aby dala svolení k dárčovství orgánů.

⁹ Je však možné, že se tím podaří uspokojit současnou úroveň poptávky – oficiální čekací listinu, která ale není dobrým ukazatelem skutečné poptávky, ne všichni pacienti trpící selháním orgánů jsou totiž na této listině vedeni (Howard 2007, 29).

Dalším, kdo si myslí, že by uvolnění trhu eliminovalo nedostatek na trhu lidských orgánů, je Epstein. Zákon nabídky a poptávky by na tomto trhu fungoval stejně dobře, jako na trzích ostatních, bez ohledu na mix altruistických a egoistických dárců (Epstein 2008, 12).

Podle Posnera by uvolnění trhu s ledvinami maximalizovalo bohatství a bylo celkově dobrou věcí. Většinu prodejců orgánů by pravděpodobně představovali chudí lidé, kteří by ale po směně byli bohatší (Posner 1979, 139).

Názorem Bergstorma a jeho spoluautorů je, že pro odstranění nedostatku lidských orgánů je zásadní poskytovat finanční podněty dárcům. S dárcovstvím orgánů a ostatních lidských tkání jsou totiž spojeny významné náklady. Problémem však je to, že poskytování finančních odměn za pouhé připojení k registru dárců není příliš efektivní, protože by někteří mohli profitovat z připojení k registru a ve chvíli, kdy by byli požádáni o dárcovství, by mohli odmítnout. Proto také navrhuje platby pouze za darování orgánů či tkání, díky kterým by nevzrostly pouze tendence k registraci, ale i tendence k samotnému dárcovství (Bergstrom, Garratt, and Sheehan-Connor 2009, 19).

Podle Barnetta a jeho spoluautorů by bylo zavedení finančních podnětů k dárcovství určitým krokem k větší spravedlnosti (W II Barnett, Saliba, and Walker 2003, 596). Zásadním principem svobodné společnosti je totiž to, že jedinec vlastní své tělo. Proto by zrušení zákazu prodeje lidských orgánů, pokud by z něj byly vyňaty děti a nesvéprávné osoby, bylo pozitivním krokem k větší spravedlnosti. Existence vládních zásahů, které by odstraňovaly medicínský nedostatek na tomto trhu, by na tom nic nezměnila (W II Barnett, Saliba, and Walker 2003, 597).

Beard, Kaserman a Saba ve své práci uvádí, že kompetitivní trhy a podniky orientované na profit jsou uznávány jako efektivní a inovativní metody produkce. Trhy lidských orgánů nepovažují za žádnou výjimku. Ani eliminace všech neefektivit současného systému by nedostatek na trhu lidských orgánů neodstranila, je potřeba současný systém zcela nahradit pomocí cen determinovaných trhem (Beard, Kaserman, and Saba 2006).

Dalšími ekonomy, kteří podporují legalizaci trhu s lidskými orgány, jsou Becker a Elías. Ačkoli ve většině zemí jsou lidské orgány vyňaty z právního obchodu, existují výjimky. Legalizace trhu s lidskými orgány může v praxi celkem úspěšně fungovat. Becker a Elías zmiňují trh s lidskými orgány v Indii, který fungoval v průběhu 80. a počátku 90. let, a od roku 1988 legalizoval svůj trh s lidskými orgány i Írán (Becker and Elías 2007, 3).

2.2.1.1 Finanční podněty určené přímo dárčům

Finanční podněty k dárcovství by mohly být jedním z řešení nedostatku na trhu lidských orgánů, jednou z variant těchto podnětů jsou platby určené přímo dárčům. Jednalo by se buď o platbu za darování orgánu anebo za připojení k registru dárců.

Určité finanční pobídky k dárcovství však již v minulosti existovaly a jednalo se právě o platby za připojení k registru dárců. Howard upozorňuje na to, že v Georgii do roku 2005 získávali řidiči, kteří se zaregistrovali jako potenciální dárči orgánů, slevu \$7 na poplatcích za řidičský průkaz. V roce 2005 tak měla Georgia největší míru registrace dárců orgánů v zemi (Howard 2007, 30).

Pro umožnění prodeje orgánů živým dárčům je Posner. Podle něj má zdravý člověk se dvěma ledvinami z jejich vlastnictví pouze minimální benefity, je to pro něj pojištění proti nemoci, která by zničila jen jednu ledvinu, ne však proti nemoci, která by zničila ledviny obě. Navíc při transplantaci ledvin dárči podstupují poměrně nízké riziko. Proto by se po uvolnění trhu s lidskými orgány jistě našli lidé, kteří by byli ochotni ledvinu prodat. Těchto lidí by nebylo mnoho a cena ledviny by byla vysoká, ale nabídka by se oproti současné situaci zvýšila (Posner 1979, 139).

2.2.1.2 Finanční podněty týkající se zemřelých dárců

Dalším způsobem, jak motivovat dárcovství, je poskytovat finanční odměny za dárcovství od zemřelých.

Jelikož mnohdy konečné rozhodnutí o dárcovství orgánů záleží na rodině, ekonomie se zabývá i tím, jak je možné jejich rozhodnutí ovlivnit ve prospěch dárcovství. Podle Howarda je jednou z další možností, jak zvýšit nabídku lidských orgánů, poskytování plateb rodinám zemřelých dárců (Howard 2007, 30). Jednalo by se jak o platby peněžní, tak i spíše naturálního charakteru, jako například pohřebné, které by na rozdíl od přímých peněžních plateb mohlo být spojeno s nižším stupněm vytěšňování altruistických pohnutek k dárcovství. Nicméně protože platby rodinám za dárcovství orgánů zemřelého ještě nikdy poskytnuty nebyly, predikce důsledku takového jednání jsou podle Howarda zatím pouze spekulativní (Howard 2007, 31).

Dalšími ekonomy, kteří nabízejí řešení nedostatku na trhu lidských orgánů pomocí finančních podnětů podporující dárcovství od zemřelých, jsou Adams, Barnett a Kaserman. V jejich výzkumu provedeném na studentech zjišťovali, jakou částku by byli respondenti ochotni akceptovat za to, aby se stali potenciálními dárči. Ptali se také na částku, kterou by byli respondenti ochotni nabídnout za to, aby jejich orgány po smrti nebyly vyjmuty, a nakonec na částku, kterou by byli ochotni akceptovat za souhlas k vyjmutí orgánů jejich blízkého, v případě, že by zemřel (Adams, A. H. Barnett, and Kaserman 1999, 152). Zjistili, že tržní cena za darování orgánu by byla poměrně nízká a nedostatek na

trhu lidských orgánů by byl po zavedení finančních podnětů zcela odstraněn (Adams, A. H. Barnett, and Kaserman 1999, 155).

Pro zavedení trhu s ledvinami od zemřelých dárců je také Wellington a Whitmire. Trh s lidskými orgány od zemřelých dárců vnímají jako jediné možné řešení převisu poptávky nad nabídkou. Finanční kompenzace rodinám zemřelých dárců za souhlas k odebrání orgánů jejich zemřelých blízkých by rozdíl mezi poptávkou a nabídkou lidských orgánů alespoň zmírnily (Wellington and Whitmire 2007, 143).

Placení finančních odměn za dárcovství od zemřelých podporuje také Byrne a Thompson. Kdyby byly odměny placeny při registraci do dárcovského systému, určití jedinci by se zaregistrovali kvůli odměně, ale samotné dárcovství by později mohli odmítnout. Jedná se tedy o stejný argument, jako již zmíněný argument Bergstorma, Garrata a Sheehan-Connora. Na rozdíl od nich však Byrne a Thompson mají jako řešení tohoto problému na mysli pouze platby pozůstalým zemřelých dárců (Byrne and Thompson 2001, 71).

Aby bylo zabráněno nepříhodným reakcím¹⁰ nabídky lidských orgánů na zavedení finančních odměn za dárcovství, považuje Thompson za důležité, aby každý jedinec vyjádřil ochotu či neochotu k dárcovství. Mohlo by se tak dít například při převzetí řidičského průkazu (Byrne and Thompson 2001, 79).

2.2.2 Cena lidského orgánu

Legalizace trhu s lidskými orgány spočívá v tom, že dárci za poskytnuté orgány obdrží určitou peněžní odměnu. Zásadní otázkou, kterou je potřeba si položit, je, jak velká by měla být platba, která by přesvědčila potenciálního dárce k darování určitého orgánu. Na tuto otázku se ekonomie v čele s jejími představiteli snaží odpovědět. Transplantace lidského orgánu znamená nepopiratelné riziko pro dárce, jako každá operace s sebou přináší možné komplikace a hrozí, že nenávratně změní kvalitu budoucího života dárce. V neposlední řadě je transplantace také spojena s určitými časovými náklady, dárce musí před samotnou operací podstoupit řadu vyšetření, která jsou časově náročná, nicméně nejvíce času dárce pak ztratí rekonvalescencí po transplantaci. Ekonomové tedy vycházejí z toho, že cena lidského orgánu by tedy měla být tak velká, aby byla schopna pokrýt všechny náklady související s transplantací orgánu.

Návrh, z jakých faktorů by měla cena lidského orgánu vycházet, se objevuje v práci Beckera a Eliase. Podle nich je cena lidského orgánu částka, kterou je jedinec ochoten akceptovat tak, aby byl

¹⁰ Někteří pozůstalí mohou odmítnout dát souhlas k dárcovství po tom, co jim je nabídnuta finanční odměna za poskytnutí tohoto souhlasu (Byrne and Thompson 2001, 79).

indiferentní mezi tím, zda orgán daruje nebo ne. Tato rezervační cena se skládá z tří hlavních částí. První je peněžní kompenzace za risk smrti související s transplantací, druhou pak kompenzace za čas ztracený rekonvalescencí po operaci a poslední částí je peněžní kompenzace za risk změny kvality života po transplantaci (Becker and Elías 2007, 9).

2.2.3 Kombinovaný systém

Někteří ekonomové vidí určitá pozitiva jak ve volném trhu lidských orgánů, tak i v současném systému. Například Barnett, Saliba a Walker ve své práci upozorňují na existenci dvou druhů nedostatku na trhu lidských orgánů (ledvin). Tím prvním nedostatkem je takový nedostatek, jak jej v ekonomii chápeme – ekonomický nedostatek. Druhým je nedostatek medicínský, který by nezanikl zavedením trhu s lidskými orgány, protože ačkoliv by již neexistoval ekonomický nedostatek, stále by někteří lidé ledvinu nezískali. Pro určité poptávající na trhu ledvin by byla tržní cena vysoká natolik, že by si ledvinu nemohli dovolit, což by se z normativního hlediska mohlo jevit jako nemorální. Pokud by existoval totálně volný trh lidských orgánů, proběhly by pouze všechny dobrovolné transakce, což by bylo spravedlivé z ekonomického hlediska, ale stále by na tomto trhu byl přítomen medicínský nedostatek lidských orgánů (W II Barnett, Saliba, and Walker 2003, 374). Proto tito autoři navrhují spojení současného systému transplantací s volným trhem lidských orgánů. V tomto novém systému by fungovala společně s volným trhem třetí strana (vláda), která by se postarala o eliminaci medicínského nedostatku na trhu s lidskými orgány. Pak by se nikdo, kdo transplantaci potřebuje, nemusel obejít bez ní (W II Barnett, Saliba, and Walker 2001, 375).

Dále by podle Barnetta, Saliby a Walkera měl volný trh pozitivní efekt ve smyslu eliminace určitých rizik dárčovství. V současném systému se totiž dárce obávají toho, že když by darovali ledvinu a později se dostali do takových zdravotních potíží, že by sami potřebovali transplantaci, z důvodu nedostatku na trhu ledvin by se k ní nedostali. V novém systému by to ale nebyl problém, protože by žádný nedostatek na trhu ledvin neexistoval (W II Barnett, Saliba, and Walker 2001, 381).

Mezi zastánce legalizace trhu s lidskými orgány patří i Howard, upozorňuje však i na další problém související s nedostatkem lidských orgánů. Optimu na tomto trhu brání totiž i rozhodnutí chirurgů o akceptaci orgánů. Chirurgové mají tendenci odmítat orgány nízké kvality¹¹ pro transplantace relativně zdravým pacientům, protože doufají, že v budoucnu získají orgány lepší kvality. Podle názoru Howarda se nerozhodují způsobem, který by byl společensky efektivní (Howard 2002, 958). Na volném trhu by tento problém byl pravděpodobně zmírněn, nicméně podle Howarda by chirurgové nikdy neměli odmítnout orgán, který je nad společensky optimální hranicí kvality (Howard 2002, 968).

¹¹ Akceptace orgánů nízké kvality je pro chirurgy rizikem, že dojde ke snížení míry přežití jejich pacientů.

2.2.4 Finanční podněty a dárcovství z altruismu

Ve zkoumaných pracích se také vyskytují názory týkající se vztahu obchodu s lidskými orgány a dárcovstvím z altruismu, které je opředeny mnoha mýty a nejasnostmi.

Bergstorm, Garratt a Sheehan-Connor poukazují na to, že z existence registrů dárců benefituje každý. Každý člověk ve společnosti čelí riziku, že on či jeho milovaní budou potřebovat transplantaci ledviny či kostní dřeně (Bergstrom, Garratt, and Sheehan-Connor 2009, 2). Zdaleka ne každý je ale jako dárcce zaregistrován. Co však dárcce k registraci a k darování orgánu či tkáně z altruismu motivuje? Tito autoři míní, že jde jednak o společenskou prestiž, ale také to může být tím, že dárcce uspokojuje jeho vlastní jednání (Bergstrom, Garratt, and Sheehan-Connor 2009, 16). Argument, že by se nabídka lidských orgánů a tkání po zavedení trhu s lidskými orgány snížila, vyvrací s tím, že pokud by existovala možnost vzdát se finančního podnětu ve prospěch nadace, altruističtí dárce by ji využívali (Bergstrom, Garratt, and Sheehan-Connor 2009, 19).

Epstein ve své práci také popírá argument, že by uvolnění trhu demotivovalo altruistické dárcovství. Altruismus na tomto trhu by nevymizel, ale měl by za následek snížení rovnovážné ceny a zvýšení množství orgánů k transplantaci (Epstein 2008, 10). Někteří lidé jsou totiž ochotni přijmout za transakci benefity, které jsou nižší než jejich náklady, a stejně tak se najdou lidé, kteří budou požadovat cenu větší, než jejich náklady, ale nižší, než je rovnovážná cena (Epstein 2008, 12).

Dalším, kdo popírá argument demotivace altruistického dárcovství po uvolnění trhu s lidskými orgány, je Posner. Náзор, že trh s lidskými orgány by měl negativní vliv na dárcovství, vyvrací s tím, že jelikož altruistické dárcovství orgánů mimo rodinné vztahy je velice vzácné, není tento argument přesvědčivý. Altruistické dárcovství v rámci rodinných vztahů by zavedení trhu s lidskými orgány pravděpodobně nezasáhlo (Posner 1979, 139).

3 Názory proti legalizaci trhu s lidskými orgány

Stejně tak, jako existují různé názory podporující legalizaci trhu s lidskými orgány, existují i názory opačné, či s určitými výhradami proti legalizaci tohoto trhu. Jako názory proti legalizaci trhu lidských orgánů jsou však v této práci označeny i názory upozorňující na problémy, které představují překážky pro zavedení trhu s lidskými orgány. Dále jsou tak označeny názory, které v současnosti považují povolení finančních transakcí mezi dárci a příjemci za nevhodné (politicky neprosaditelné). Ekonomové, kteří nedávají legalizaci trhu s lidskými orgány příliš nadějí, se také často snaží nalézt další alternativní řešení, která jsou rovněž předmětem této kapitoly.

3.1 Upozornění na problematiku uvolnění trhu s lidskými orgány

Někteří autoři článků zkoumaných v této práci si uvědomují, že uvolnění trhu s lidskými orgány by s největší pravděpodobností odstranilo nedostatek, který má pro pacienty na čekacích listinách fatální dopady. Nicméně umožnění prodeje lidských orgánů vidí jako příliš problematické.

Mezi tyto autory patří i Roth, který založil New England Program for Kidney Exchange¹². Legalizaci trhu s lidskými orgány považuje za příliš problematickou. Roth upozorňuje na to, že zákaz prodeje lidských orgánů reflektuje všeobecně rozšířený odpor proti tomuto jednání. Změna v právu, která by umožnila prodej lidských orgánů, bude kvůli tomuto odporu velice těžce proveditelná. Podle Rotha by totiž hodně lidí vnímalo umožnění prodeje lidských orgánů za změnu dobrého skutku ve skutek špatný. Tato skutečnost je ještě zhoršená tím, že se některá náboženství¹³ staví vůči legalizaci trhu s lidskými orgány negativně. Například papež Jan Pavel II. v jednom ze svých prohlášení uvedl, že prodej lidských orgánů je morálně neakceptovatelný (Roth 2007, 45).

Roth nalézá, kromě odporu veřejnosti, i jiné překážky zavedení trhu s lidskými orgány. Další odpor související s komercializací trhu s lidskými orgány se může objevit u samotných chirurgů, provádějících transplantace od živých dárců. Lékaři jsou totiž v souladu s Hippokratovou přísahou vychováni k tomu, že nesmí způsobit žádnou újmu zdravému člověku. Vyjmutí ledviny od živého a zdravého dárce je tedy už v současné době doprovázeno určitým odporem ze strany lékařů. Už teď tedy v souvislosti s transplantacemi musí lékaři překonávat určitý odpor. Dá se předpokládat, že povolení finančních transakcí mezi dárci a příjemci, by se také setkalo s odporem ze strany lékařů. Celkový odpor související s transplantacemi by tak byl ještě větší a hůře překonatelný (Roth 2007, 48).

¹² Program, který umožňuje efektivnější párování dárců ledvin s příjemci.

¹³ Křesťanství a Lutheránská církev v Americe.

Naproti tomu ale Roth našel v názorech veřejnosti i pozitivní stanovisko k určitému stupni legalizace trhu s lidskými orgány. Ve své práci zmiňuje názory americké veřejnosti z telefonického dotazování, kde vyšlo najevo, že veřejnost nepodporuje podněty zemřelým dárčům, ale podpořila by limitované podněty žijícím dárčům (Roth 2007, 48).

Rothův celkový názor na legalizaci trhu s lidskými orgány je však ten, že na rozdíl od prodeje a kupování ledvin by naturální platby za dárčovství orgánů nevzbudily takový odpor (Roth 2007, 52).

Dva následující články upozorňují na problematiku týkající se spíše etiky, která v oblasti komodifikace lidských orgánů hraje značnou roli. Tyto argumenty sice nejsou ekonomického charakteru, nicméně jedná se o názory ekonomů získané z vybraných článků, a proto jsou do této práce zařazeny.

V práci Arrowa, která recenzuje novou knihu M. J. Radin *Contested commodities*, se setkáváme s názorem, že určité aktivity, které jsou příliš blízké vnitřní hodnotě osobnosti, by neměly být předmětem trhu. Mezi tyto aktivity patří mimo jiné i prodej lidských orgánů, a pakliže by byl zaveden do praxe, způsobilo by to spíše škodu. Na otázku, zda by prodej těchto potenciálních komodit příliš narušil status osobnosti, Arrow nemá přesnou odpověď. Spíše se mu zdá, že by tyto aktivity měl zajišťovat sociální systém (Arrow 1997, 765).

Dalším ekonomem, upozorňujícím na možné problémy v této oblasti, je Reynolds. Ve své recenzi, ačkoli nepopírá pozitiva zavedení trhu s lidskými orgány, popisuje slabinu tohoto systému, kterou je fakt, že tento trh je příliš interdisciplinární. Problematiku poskytování lidských orgánů považuje za mix medicíny, ekonomie, etiky, politiky, práva a psychologie, a podle jeho názoru nemůže být jednoduše zredukována do ekonomické logiky (Reynolds 2003, 1304).

3.2 Legalizace trhu s lidskými orgány jako nevhodná věc

Podobně jako někteří autoři považují legalizaci trhu s lidskými orgány za příliš problematickou, existují i autoři, kteří uvolnění tohoto trhu vidí jako v současnosti zcela nevhodné. Ti se snaží najít jiné cesty řešení nedostatku na tomto trhu, protože podle jejich názoru by v současné době a v současném systému legalizace prodeje lidských orgánů nebyla vhodná.

Mezi tyto ekonomy patří i Wellington a Whitmire, kteří jako řešení navrhují pouze trh s lidskými orgány od zemřelých dárčů. V USA trh s lidskými orgány od žijících dárčů v dohledné budoucnosti nepřipadá v úvahu, především kvůli silnému nesouhlasu Americké lékařské asociace. Její námitky jsou však spojeny převážně s dárčovstvím od žijících dárčů, ne zemřelých, proto navrhují legalizaci trhu s orgány od zemřelých dárčů jako jediné možné řešení (Wellington and Whitmire 2007,

132). Protože Wellington a Whitmire považují trh s orgány od živých dárců za zatím nevhodný a neprosaditelný, ale finanční podněty pozůstalým zemřelých dárců podporují, je jejich názor ve výsledku zařazen mezi názory pro uvolnění trhu s výhradami.

3.3 Alternativy trhu s lidskými orgány

Dva články z provedeného průzkumu se snaží nalézt cestu k odstranění nedostatku dárců alternativním způsobem, protože legalizaci trhu lidských orgánů v současné době nepovažují za ten nejvhodnější způsob řešení.

Jednu z alternativ volného trhu s lidskými orgány je zavedení předpokládaného souhlasu, který podporují Abadie a Gay. Pro zmírnění nedostatku na tomto trhu bylo již navrženo hodně způsobů řešení – finanční podněty dárcům, dárcovství od jiného, než lidského druhu, vzdělávací kampaně a podobně. Za nejnadějnější nástroj však Abadie a Gay považují právě zavedení předpokládaného souhlasu k dárcovství orgánů (Abadie and Gay 2006, 601).

Zajímavý systém alespoň částečného řešení problému na trhu lidských orgánů (ledvin), který v praxi funguje, popisuje Roth. Jedná se o výměnu ledvin dvou párů dárců a příjemců s nekompatibilními typy krve. Každý pacient pak může získat ledvinu od jiného dárce a nemusí se jednak pouze o dva páry, nejvíce pacienti benefitují z vzájemné výměny tří párů, pakliže to databáze umožní. Roth navrhl systém, který je pro výměnu ledvin ještě efektivnější, podařilo se mu totiž zkombinovat databáze živých dárců se zemřelými (Roth, Sönmez, and Ünver 2005, 376).

4 Vyhodnocení názorů

V předchozích devatenácti článcích jsme se setkali s rozmanitými názory ekonomů na legalizaci trhu s lidskými orgány, které je nyní potřeba určitým způsobem vytřídit. Názory obsažené v těchto článcích jsou velice různorodé a problematiku trhu s lidskými orgány pozorují z různých úhlů. Proto bylo potřeba nastavit kriteria, která pomohou najít odpověď na otázku, zda jsou ekonomové proti legalizaci trhu s lidskými orgány. Tato kriteria byla stanovena v první kapitole a byla rozdělena podle povahy do celkem dvou skupin.

Kriteria skupiny A vyjadřují míru souhlasu zkoumaných článků s legalizací trhu s lidskými orgány a mají poskytnout odpověď na otázku, zda ekonomové podporují legalizaci trhu orgánů. Protože názory ekonomů vyjádřené v těchto článcích jsou často velice obšírné, bylo potřeba je zredukovat do podoby určitého stupně souhlasu s uvolněním trhu s lidskými orgány. Článků, které v oblasti poskytování lidských orgánů spoléhají pouze na tržní řešení, bylo v tomto průzkumu nejvíce, celkem 11. Patří sem i články, které k tržnímu řešení navrhovaly ještě další zásah do systému, jakým v tomto případě je možnost akceptace naturálních plateb místo čistě peněžních, současně i změna systému poskytování souhlasu k dárcovství a efektivnější rozhodování chirurgů o přijetí lidských orgánů. Články pro tržní řešení s výhradou jsou ty, které sice souhlasí s tržním řešením v této oblasti, ale ne zcela na sto procent. Patří sem dva články, které navrhovaly vládní zásahy do tržního systému za účelem odstranění jak ekonomického, tak medicínského nedostatku na tomto trhu. Jako spíše proti tržnímu řešení byly označeny 3 články, které s uvolněním trhu lidských orgánů viděly největší problém. Jednalo se o problém přílišného odporu proti komodifikaci lidských orgánů, dále o překážku spočívající v přílišném mixu společenských věd, a v neposlední řadě sem patří článek, který podporuje spíše naturální trh v podobě výměn ledvin. Proti tržnímu řešení jsou pouze 2 články. Jeden je proti prodeji lidských orgánů z důvodu, že jsou příliš blízké osobní hodnotě, druhý článek za optimální řešení nedostatku na trhu lidských orgánů považuje zavedení předpokládaného souhlasu.

Všechny zkoumané články jsou zařazeny do výsledného přehledu v tabulce A, kde je u každého článku označena míra souhlasu. Hodnocení souhlasu ekonomů s legalizací trhu s lidskými orgány je v tabulce vyznačeno jak procentuálně, tak i pomocí číselné míry souhlasu. Pro větší přehlednost je souhlas vypočítán i zvlášť, a to jak pro články z JSTORu, tak i pro články z ostatních periodik.

4.1 Otázka legalizace - Tabulka A

Tabulka A					
	Pro čistě tržní řešení	Pro tržní řešení s výhradou	Spiše proti tržnímu řešení	Proti tržnímu řešení	Souhlas s legalizací trhu s lidskými orgány
JSTOR:	1	2	3	4	
1. Arrow 1997				x	4
2. Barnett, Beard, and Kaserman 1996	x				1
3. Beard, Kaserman, and Saba 2006	x				1
4. Becker and Elias 2007	x				1
5. Bergstrom, Garratt, and Sheehan-Connor 2009	x				1
6. Epstein 2008	x				1
7. Howard 2007	x				1
8. Posner 1979	x				1
9. Reynolds 2003			x		3
10. Roth 2007			x		3
11. Roth, Sönmez, and Ünver 2005			x		3
Celkem JSTOR	64%	0%	27%	9%	1,81
Ostatní:					
1. Abadie and Gay 2006				x	4
2. Adams, A. H. Barnett, and Kaserman 1999	x				1
3. Barnett, Saliba, and Walker 2001		x			2
4. Barnett, Saliba, and Walker 2003		x			2
5. Beard, Kaserman, and Saba 2004	x				1
6. Byrne and Thompson 2001	x				1
7. Howard 2002	x				1
8. Wellington and Whitmire 2007		x			2
Celkem ostatní	50%	37,5%	0%	12,5%	1,75
Celkem JSTOR + Ostatní	57,89%	15,79%	15,79%	10,53%	1,789

Tabulka A nám dává poměrně jednoznačnou odpověď na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány. Po vyhodnocení všech 19 článků vidíme téměř na první pohled, že se ekonomové v tomto případě přiklánějí k tržnímu řešení nedostatku na trhu lidských orgánů.

4.1.1 Vyhodnocení míry souhlasu

Vyhodnocení pomocí číselně vyjádřené míry souhlasu s povolením obchodu s lidskými orgány nám dává celkové číslo za všechny články 1,789. Toto číslo se nalézá mezi vyjádřením souhlasu s tržním řešením a souhlasem s tržním řešením s výhradami. Lze to interpretovat tak, že ekonomové jako skupina se přiklánějí spíše k tržnímu řešení nedostatku na trhu lidských orgánů. Vezmeme-li však v úvahu fakt, že mnozí autoři nepatří mezi zastánce finančních transakcí na tomto trhu z důvodu přílišné politické neprosaditelnosti či nevhodnosti, je pravděpodobné, že je toto výsledné číslo stále ještě podceněním skutečné podpory uvolnění.

Míra souhlasu se pro články z JSTORu (1,81) a pro ostatní články (1,75) liší pouze nepatrně. Zatímco z JSTORu podporuje tržní řešení nedostatku lidských orgánů 7 článků (64 %), z ostatních článků toto řešení podporují 4 práce (50 %). Obě skupiny se shodují v počtu článků s názory proti tržnímu řešení, každá má pouze jeden takový článek.

4.1.2 Vyhodnocení podle procentuálního vyjádření

Celkem 64 % článků z JSTORu souhlasí s tržním řešením. Pro tržní řešení s výhradami není žádný článek z JSTORu. Naproti tomu s legalizací trhu s lidskými orgány spíše nesouhlasí 27 % článků a zcela proti legalizaci je 9 % článků, což je ale pouze jeden článek.

Články z JSTORu, které spíše nesouhlasí s legalizací trhu s lidskými orgány (je jich celkem 27%) s tím však nesouhlasí z důvodu přílišných překážek pro uvolnění trhu v této oblasti. Nenacházíme u nich žádné popření pozitivních efektů případné deregulace tohoto trhu. Navíc oba články Rotha podporují určitou formu naturálních plateb jako alternativu k volnému trhu s lidskými orgány.

Jediný článek z JSTORu, který je proti legalizaci trhu s lidskými orgány (Arrow 1997), však také nepopírá pozitivní ekonomické efekty obchodu s lidskými orgány, jeho argumenty mají spíše etický základ.

Co se týče procentuálního vyjádření souhlasu s legalizací trhu s lidskými orgány u ostatních článků, pro je celkem 87,5 %. O něco méně článků oproti JSTORu však spoléhá na tržní řešení problému nedostatku na tomto trhu, k tržnímu řešení má nějaké výhrady 37,5 % článků.

Proti legalizaci trhu s lidskými orgány je z ostatních článků, podobně jako z JSTORu, pouze jeden článek (Abadie and Gay 2006). Obchod s lidskými orgány však nepodporují z důvodu, že věří, že nedostatek na trhu s lidskými orgány bude zmírněn po zavedení předpokládaného souhlasu. Spíše proti tržnímu řešení nedostatku na tomto trhu se z ostatních periodik nepřiklání ani jeden autor.

Celkově ze všech devatenácti článků podporuje legalizaci trhu s lidskými orgány 73,68 %, 26,32 % je proti uvolnění tohoto trhu. Ekonomy lze tedy spíše považovat za zastánce povolení finančních transakcí mezi dárci a příjemci lidských orgánů.

V žádném z článků v tomto průzkumu literatury nebyl objeven názor, podle kterého by legalizace trhu s lidskými orgány neodstranila nedostatek dárců, autoři legalizaci tohoto trhu považují buď za nevhodnou, nebo vidí přílišné obtíže s jejím zavedením. Články, které byly proti legalizaci trhu s lidskými orgány, neposkytly ekonomicky podloženou argumentaci.

4.2 Informace získané nad rámec položené otázky - Tabulky B₁ a B₂

Ze zkoumaných článků byla získána odpověď nejen na to, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány, ale byla zjištěna i konstruktivní kritika současného systému poskytování orgánů a návrhy řešení nedostatku na tomto trhu. Z důvodu odlišné povahy informací získaných z průzkumu článků jsou tyto informace rozděleny na kritiku současného systému poskytování orgánů (tabulka B₁) a přínosy článků k tématu problematiky trhu s lidskými orgány (tabulka B₂).

4.2.1 Vyhodnocení kritiky současného systému

Tabulka B ₁		Kritika současného systému		
		Vyjadřování souhlasu s dárcovstvím	Cenová regulace	Ostatní chyby systému
	JSTOR:			
1.	(Arrow 1997)			
2.	(Barnett, Beard, and Kaserman 1996)		x	
3.	(Beard, Kaserman, and Saba 2006)	x		x
4.	(Becker and Elías 2007)			
5.	(Bergstrom, Garratt, and Sheehan-Connor 2009)			
6.	(Epstein 2008)		x	x
7.	(Howard 2007)			x
8.	(Posner 1979)			
9.	(Reynolds 2003)			
10.	(Roth 2007)			
11.	(Roth, Sönmez, and Ünver 2005)			
	Celkem JSTOR	9,09%	18,18%	27,27%
	Ostatní:			
1.	(Abadie and Gay 2006)	x		
2.	(Adams, A. H. Barnett, and Kaserman 1999)			
3.	(Barnett, Saliba, and Walker 2001)			
4.	(Barnett, Saliba, and Walker 2003)			
5.	(Beard, Kaserman, and Saba 2004)	x	x	x
6.	(Byrne and Thompson 2001)			
7.	(Howard 2002)			
8.	(Wellington and Whitmire 2007)	x		
	Celkem ostatní	37,5 %	12,5 %	12,5 %
	Celkem JSTOR + ostatní	21%	15,8%	21%
		36,84%		

V naprostu všech člancích se setkáváme s kritikou nedostatku na trhu lidských orgánů. Tento nedostatek je natolik závažný, že kvůli němu lidé trpí a umírají, ačkoli existuje řešení. To si uvědomují všichni autoři zkoumaných článků a téměř každý z nich určité řešení tohoto problému navrhuje, nicméně tento druh kritiky není předmětem této podkapitoly.

Odlišný druh kritiky nacházíme u 37 % ze všech článků použitých v tomto průzkumu. Jedná o kritiku funkčnosti současného systému, identifikování chyb, kterých se tento systém dopouští. Tyto chyby byly rozděleny do tří skupin: chyby spojené s vyjadřováním souhlasu s dárcovstvím, cenová regulace v podobě cenového stropu a ostatní chyby fungování systému.

Celkem 21 % ze všech článků kritizuje způsob vyjadřování souhlasu s dárcovstvím, kritika se v tomto případě týká jak souhlasu s dárcovstvím od živých dárců, tak i zemřelých, za které je souhlas vyžadován od pozůstalých. Beard, Kaserman a Saba kritizují také způsob, kterým zdravotní personál žádá o souhlasy rodin k dárcovství orgánů od zemřelých.

Necelých 16 % článků jako kritiku uvádí cenovou regulaci v podobě cenového stropu, kvůli které existuje na trhu lidských orgánů nedostatek.

Dalších 21 % článků nalézá na současném systému jiné chyby. Systém se například příliš spoléhá na zemřelé a altruistické dárce, kteří ale nejsou schopni nabídku orgánů příliš zvýšit. Autoři zkoumaných článků našli chyby i ve snahách současného systému zvýšit nabídku orgánů, mezi které patří například větší výdaje na vzdělání, či využívání orgánů od mezních dárců. Tyto snahy nemají příliš velkou naději na úspěch a navíc, co se týče výdajů na vzdělání, jsou i poměrně nákladné.

4.2.2 Přehled přínosů článků k tématu problematiky trhu s lidskými orgány

V průzkumu článků bylo zjištěno, že ekonomové jsou spíše zastánci legalizace trhu s lidskými orgány. Kromě toho byla zjištěna kritika současného systému poskytování orgánů a bylo nastíněno, v čem ekonomové vidí možná řešení nedostatku na tomto trhu. Přínosy ekonomů ale nespočívají pouze v návrzích možných řešení této problematiky (návrzích změn současného systému), ale i v upozornění na případné potíže a překážky, které se můžou v souvislosti se snahou uvolnit trh s lidskými orgány vyskytnout.

U drtivé většiny článků se setkáváme s návrhem řešení nedostatku orgánů pomocí finančních podnětů k dárcovství orgánů, které by umožnila právě legalizace trhu s lidskými orgány. Návrhy plateb se různí, někteří ekonomové se k finančním podnětům vyjadřují obecně, jiní své názory specifikují pro dárcovství od živých nebo zemřelých dárců. Liší se i míra souhlasu s tržním řešením, některé názory spoléhají na čistě tržní řešení, jiné vyžadují další zásah do systému poskytování orgánů a článek Barnetta, Saliby a Walkera pak navrhuje spojení systému současného s tržním.

V žádném článku ale nebylo popření případných pozitivních efektů legalizace trhu s lidskými orgány. Články vyjadřující názory proti legalizaci se spíše opírají o přílišný problém s uvolněním tohoto trhu (odpor veřejnosti, politická neprosaditelnost), Wellington a Whitmire dokonce považují umožnění obchodu s orgány od živých dárců v současnosti za zcela nevhodné. Jiné články spoléhají na alternativní řešení nedostatku orgánů, jako například zavedení předpokládaného souhlasu (v USA) nebo určitou naturální alternativu volného trhu.

Tabulka B₂

Finanční podněty k dárcovství orgánů	Finanční podněty určené přímo dárcům	Kombinovaný systém
Adams, A. H. Barnett, and Kaserman 1999	Howard 2007 Posner 1979	W II Barnett, Saliba, and Walker 2003
Barnett, Beard and Kaserman 1996	Finanční podněty týkající se zemřelých dárců	W II Barnett, Saliba, and Walker 2001
Beard, Kaserman and Saba 2004		Howard 2002
Beard, Kaserman and Saba 2006	Adams, A. H. Barnett , and Kaserman 1999 Byrne and Thompson 2001 Howard 2007 Wellington and Whitmire 2007	Cena lidského orgánu
Becker and Elias 2007		Becker and Elias 2007
Bergstorm, Garratt, and Sheehan - Connor 2009		Finanční podněty a dárcovství z altruismu
Byrne and Thompson 2001		Bergstorm, Garratt, and Sheehan - Connor 2009
Epstein 2008		Epstein 2008
Howard 2007		Posner 1979
Wellington and Whitmire 2007		
Upozornění na problémy s uvolněním trhu	Alternativy trhu s lidskými orgány	Legalizace trhu s orgány jako nevhodná věc
Arrow 1997	Roth, Sönmez, and Ünver 2005 Abadie and Gay 2006	Wellington and Whitmire 2007
Reynolds 2003		
Roth 2007		

Uvedený přehled přínosů článků k tématu problematiky trhu s lidskými orgány reflektuje odpověď na otázku, kterou poskytla předchozí podkapitola. Vidíme, že většina autorů navrhuje jako řešení nedostatku dárců finanční podněty k dárcovství určené ať už přímo dárcům, či rodinám zemřelých dárců. Některé články navrhují systém kombinovaný, to znamená doplnění tržních sil další změnou systému.

Články, které vyjadřují spíše nesouhlas, či zcela nesouhlasí s legalizací tohoto trhu, jsou také přínosem. Upozorňují totiž na problémy s uvolněním trhu s lidskými orgány, které by, v případě prosazování legalizace, bylo potřeba překonat, nebo navrhují alternativy trhu s lidskými orgány, které by měly nedostatek dárců alespoň zmírnit.

Někteří autoři ve svých pracích také přispěli objasněním vztahu mezi obchodem s lidskými orgány a dárcovstvím z altruismu. Všechny tři články¹⁴, které se tomuto vztahu věnují, popírají argument, že by zavedení trhu s lidskými orgány demotivovalo altruistické dárce.

4.3 Shrnutí výsledků formou otázek

Výsledky této studie je možné shrnout pomocí hypotetických otázek, na které by zkoumané články kladně odpověděly (vždy je uvedeno, kolik článků věnujících se tématu otázky by odpovědělo kladně).

Otázka	ANO
Je současný systém nutné reformovat?	19 / 19
Mají se zavést nějaké finanční podněty?	14 / 19
Eliminovaly by finanční podněty altruismus?	0 / 3
Je povolení finančních podnětů v současnosti nevhodné?	5 / 19
Je legalizace trhu s lidskými orgány nevhodná z nějakého ekonomického důvodu?	0 / 5
Existuje nějaká lepší alternativa volného trhu s lidskými orgány?	1 / 5

¹⁴ Jedná se o tyto články: (Bergstrom, Garratt, and Sheehan-Connor 2009), (Epstein 2008), (Posner 1979).

Závěr

Cílem této práce bylo nalezení odpovědi na otázku, zda jsou ekonomové zastánci legalizace trhu s lidskými orgány. Pro získání názorů ekonomů na toto téma byl zvolen průzkum literatury, konkrétně odborných ekonomických prací. Názory byly čerpány z celkem 19 článků z časopisů dostupných na JSTORu nebo z ostatních periodik zabývajících se ekonomikou.

Z průzkumu literatury vyšlo najevo, že ekonomové jsou spíše zastánci legalizace trhu s lidskými orgány. Uvolnění tohoto trhu ve větší či menší míře podporuje necelých 74 % všech zkoumaných prací. Proti legalizaci tohoto trhu je 26 % článků, v žádném z nich však nejsou popřena pozitivní případné legalizace. V drtivé většině jako důvod proti uvolnění tohoto trhu uvádějí přílišné překážky, které deregulaci stojí v cestě.

Studium těchto článků také přineslo množství dalších informací o problematice trhu lidských orgánů. Mezi tyto informace patří kritika fungování současného systému poskytování lidských orgánů, případné změny systému, kam patří povětšinou poskytování finančních podnětů k dárčovství nebo zkombinování současného systému s volným trhem. Články, které jsou spíše proti legalizaci trhu s lidskými orgány, však přispěly také tím, že identifikovaly překážky, které případnému pokusu o legalizaci tohoto trhu budou stát v cestě.

Přehled literatury

- Abadie, Alberto, and Sebastien Gay. 2006. The impact of presumed consent legislation on cadaveric organ donation: A cross-country study. *Journal of Health Economics* 25, no. 4 (July): 599-620.
- Adams, Frank A., A. H. Barnett, and David L. Kaserman. 1999. Markets for Organs: The Question of Supply. *Contemporary Economic Policy* 17, no. 2 (4): 147-155.
- Arrow, Kenneth J. 1997. Invaluable Goods. *Journal of Economic Literature* 35, no. 2 (June): 757-765.
- Barnett, A. H., T. Randolph Beard, and David L. Kaserman. 1996. Scope, Learning, and Cross-Subsidy: Organ Transplants in a Multi-Division Hospital: An Extension. *Southern Economic Journal* 62, no. 3 (January): 760-767.
- Barnett, W II, M. Saliba, and D. Walker. 2001. A Free Market in Kidneys: Efficient and Equitable. *Independent Review* 5, no. 3: 373-384.
- Barnett, W II, M. Saliba, and D. Walker. 2003. We Favor a Freer Market in Kidneys. *The Independent Review* 7, no. 4: 595-598.
- Beard, T. Randolph, David L. Kaserman, and Richard P. Saba. 2004. Limits to altruism: organ supply and educational expenditures. *Contemporary Economic Policy* 22, no. 4 (October): 433-441.
- Beard, T. Randolph, David L. Kaserman, and Richard P. Saba. 2006. Inefficiency in Cadaveric Organ Procurement. *Southern Economic Journal* 73, no. 1: 13-26.
- Becker, Gary S., and Julio Jorge Elías. 2007. Introducing Incentives in the Market for Live and Cadaveric Organ Donations. *The Journal of Economic Perspectives* 21, no. 3 (Summer): 3-24.
- Bergstrom, Theodore C., Rodney J. Garratt, and Sheehan-Connor. 2009. One Chance in a Million: Altruism and the Bone Marrow Registry. *The American Economic Review* 99, no. 4: 1309-34.
- Byrne, Margaret M., and Peter Thompson. 2001. A positive analysis of financial incentives for cadaveric organ donation. *Journal of Health Economics* 20, no. 1 (January): 69-83.
- Epstein, Richard A. 2008. The Human and Economic Dimensions of Altruism: The Case of Organ Transplantation. *The Journal of Legal Studies* 37, no. 2: 459-501.
- Fuller, Dan, and Doris Geide-Stevenson. 2003. Consensus among Economists: Revisited. *The Journal of Economic Education* 34, no. 4 (Fall): 369-387.

- Howard, David H. 2002. Why do transplant surgeons turn down organs?: A model of the accept/reject decision. *Journal of Health Economics* 21, no. 6 (November): 957-969.
- Howard, David H. 2007. Producing Organ Donors. *The Journal of Economic Perspectives* 21, no. 3 (Summer): 25-36.
- Klein, Daniel B., and Therese DiCola. 2004. Institutional Ties of Journal of Development Economics Authors and Editors. *Econ Journal Watch* 1, no. 2: 319-330.
- Posner, Richard A. 1979. Utilitarianism, Economics, and Legal Theory. *The Journal of Legal Studies* 8, no. 1 (January): 103-140.
- Reynolds, R. Larry. 2003. Review: [untitled]. *Journal of Economic Literature* 41, no. 4 (December): 1304-1305.
- Ricketts, Martin, and Edward Shoesmith. 1992. British Economic Opinion: Positive Science or Normative Judgment? *The American Economic Review* 82, no. 2 (May): 210-215.
- Roth, Alvin E. 2007. Repugnance as a Constraint on Markets. *The Journal of Economic Perspectives* 21, no. 3 (Summer): 37-58.
- Roth, Alvin E., Tayfun Sönmez, and M. Utku Ünver. 2005. A Kidney Exchange Clearinghouse in New England. *The American Economic Review* 95, no. 2 (May): 376-380.
- Svorny, Shirley. 2004. Licencing Doctors: Do Economist Agree? *Econ Journal Watch* 1, no. 2. *Econ Journal Watch*: 279-305.
- Wellington, Alison J., and Justin B. Whitmire. 2007. Kidney Transplants and the Shortage of Donors: Is a Market the Answer? *Contemporary Economic Policy* 25, no. 2: 131-145.
- Whaples, Robert. 2009. The Policy Views of American Economic Association Members: The Results of a New Survey. *Econ Journal Watch* 6, no. 3. *Econ Journal Watch*: 337-348.
- Ziliak, Stephen T., and Deirdre N. McCloskey. 2004. Size matters: the standard error of regressions in the American Economic Review. *Econ Journal Watch* 1, no. 2. *Econ Journal Watch*: 331-358.